

Anne Frank és a hátsó traktus titka

Európa, Budapest, 2024. 270 oldal

Fordította Hudácskó Brigitta

Anne Frank naplója az egyik legolvasottabb könyv a világon, közel 70 nyelvre fordították le, több mint 30 millióan olvasták. Nyugat Európában, és különösen az Egyesült Királyságban, az egyik legismertebb középiskolai olvasmány. Az utóbbi években szinte évente jelennek meg hírek és könyvek, melyek a napló keletkezésének, illetve a bujkálók feladásának körülményeiről és okairól szólnak.

Anne Frank naplójának e rendkívüli népszerűsége abban rejlik, hogy a holokauszt után viszonylag hamar, már 1950-ben, megjelent, és az üldöztetés egyik első közvetlen beszámolója és bizonyítéka volt. Egy tinédzser a saját szemszögéből dokumentálta kétéves bujkálásának mindennapjait, melyet apja amszterdami irodájának hátsó traktusában töltöttek, családjával és további négy ember társaságában, tragikus elfogásukig.

A napló véletlenül maradt fent, a tragédiát mindössze Ottó, Anne édesapja, élte túl. Neki, illetve a kézirat megtalálóinak köszönhetjük a világirodalom és a holokausztirodalom e páratlan művének megjelenését. Máig tartó rendkívüli hatásában minden bizonnyal a napló és a család sorsát övező rejtélyes körülmények is közrejátszanak. Az egyik legnagyobb kérdés a feljelentő személye körül alakult ki. Vajon ki lehetett az, aki feljelentette a bujkálókat, ami miatt 2 év után, 1944. augusztus 4-én, letartóztatták, majd haláltáborokba deportálták őket.

Az évek során több hír is megjelent a lehetséges elkövető személyének azonosításával kapcsolatban. A legutóbbi szerint egy *Arnold van den Bergh* nevű zsidó jegyző, volt FBI ügynök, jelentette fel Anneékat, hogy ezzel saját családját megmentse. A történészek körében azonban ez a teória mindmáig vitatott, hiszen nem találtak perdöntő bizonyítékokat. Valószínűleg ezt már sosem fogjuk megtudni. Az mindenestre ismert tény, hogy hasonlóan a Magyarországon történtekhez, Hollandiában is rendkívül sok rejtőzködő zsidót jelentettek fel a honfitársaik, mivel ott a német megszállók közvetlenül anyagilag is érdekeltté tették a kollaboránsokat a zsidók feladásában.

„A holokauszt során a holland zsidók hetvenöt százalékát megölték, amivel Hollandiában a legmagasabb a halálozási ráta a nácik által elfoglalt összes nyugat-európai ország közül.”

– írják könyvünk szerzői a bevezetésben (17).

A magyarul most megjelent könyv részben a fenti rejtélyt próbálja feloldani egy lehetséges, eddig ismeretlen elkövető megnevezésével. Ám a könyv voltaképpen fő mondanivalója nem a tettes felfedése, hanem egy ennél sokkal súlyosabb generációkat érintő trauma okainak feltárása, amely ezennel nem az áldozatcsoportnál, hanem a segítőknél, a mentésben sikertelenül résztvevők életében jelentkezik.

A könyv egyik szerzője az Anne családjának hat segítőtje közül, a tragédia után leginkább háttérbe szorult, legfiatalabb, de mégis Anneval legközelebbi kapcsolatot ápoló Bep Voskuil fia, Joop van Wijk-Voskuil, a másik szerző pedig az őt írásra és kutatásra bíró lelkes fiatal antwerpeni kutató, Jeroen De Bruyn.

Joop van Wijk-Voskuil édesanyja életének szerencsétlen alakulására, lelki traumáira, visszahúzódásának okaira, depressziójára és a közöttük levő problematikus viszony kialakulására keresi a magyarázatot. Valóságos nyomozómunkát folytat, hogy megfejtse mi állhatott a háttérben, ami miatt anyja nem mert megjelenni a nyilvánosság előtt a napló megjelenése után.

A könyvből megtudjuk, hogy milyen lelki és fizikai terhet jelentett két éven át élelemmel ellátni a bujtatott zsidó családot a legnagyobb titoktartásban, ezzel naponta kockára téve a saját és a családjuk életét. Mekkora rettenetes nyomásnak voltak kitéve éjjel-nappal, amikor a hátsó traktusba mentek, és ott tartózkodtak; milyen embert próbáló volt a nélkülszobákban élelmiszerjegyekhez jutni, ellátni a családjukat is, és közben úgy dolgozni az irodában, és élni a mindennapokat, hogy senki ne fogjon gyanút. Mindez Bep esetében rendkívüli nehézséget jelentett, hiszen nyolcan voltak testvérek. A titokba, magán kívül, csak az édesapja, Johan, volt beavatva, aki betegségének súlyosbodásáig aktívan részt vett a mentésben; ő volt az, aki megépítette az iroda ajtaját álcázó könyvespolcokat, ami a hátsó traktusba vezetett.

Bep családjának bemutatása révén fény derül arra, hogy a holland társadalom milyen sokféle volt: előfordult, hogy egy családon belül a mentők mellett feltűntek nációkkal kollaborálók is. A könyv egyik szerzőjének véleménye alapján ez vezethetett Anneék feladásához, mert szerinte édesanyja egyik német-szimpatizáns húga, Nelly, volt az áruló, akinek tettét több dolog is motiválhatta. Lehet, hogy irigységből, lehet, hogy családtagjai életét megvédendő, vagy szimplán az antiszemitizmus vezette a feljelentéshez. Sajnos a perdöntő bizonyítékok itt is eltűntek, de a szerző több lehetséges verzióval próbálja alátámasztani elméletét, mellyel egyben anyjának későbbi meghasonlására, depressziójára is magyarázatot próbál adni.

A könyv legnagyobb erénye az, hogy Joop van Wijk-Voskuilj édesanyja élettörténetén, személyes vívódásain keresztül betekintést nyerhetünk abba, hogy milyen lelki sérüléseket szenvedtek el maguk az önzetlen segítők is a későbbi életükben. Túl a veszteségen és a gyászra, amely a bujtatott barátaik halála miatt érte őket, feldolgozhatatlan lelki megpróbáltatásokat kellett átélniük, amikor közvetlen környezetükben tapasztalták meg az árulást. Mindez olyan korban történt, amikor erről nyíltan még évtizedekig nem beszélhettek senkivel.

A könyvet mindazoknak, a holokauszt történései iránt érdeklődőknek ajánlom, akik szeretnék árnyaltabb képet kapni az embermentés másik oldaláról is, és megérteni a családokban évtizedeken át meghúzódó kibeszéletlen történeteket és azok romboló hatásainak okait.

Goldmann Márta